

Kem-35.123 EPÄORGAANINEN KEMIA III

Tentti 18.4.2007

HUOMIO: Arvosana lasketaan viiden tehtävän yhteispistemäärästä. Voit kuitenkin halutessasi vastata kaikkiin seitsemään tehtävään, jolloin viisi parasta vastausta huomioidaan.

1. Eräälle strontiumin, raudan ja hapen yhdisteelle on ehdotettu seuraavanlaista kiderakennetta: Avaruusryhmä $I4/mmm$; Hilaparametrit: $a = b = 3,85 \text{ \AA}$, $c = 20,15 \text{ \AA}$. Atomien sijoittuminen:

Fe	$(0,0,z) \& (\frac{1}{2},\frac{1}{2},\frac{1}{2}-z)$ $(0,0,-z) \& (\frac{1}{2},\frac{1}{2},-\frac{1}{2}+z)$	$z = 0.097$
Sr(1)	$(0,0, \frac{1}{2}) \& (\frac{1}{2},\frac{1}{2},0)$	
Sr(2)	$(0,0,z) \& (\frac{1}{2},\frac{1}{2},\frac{1}{2}-z)$ $(0,0,-z) \& (\frac{1}{2},\frac{1}{2},-\frac{1}{2}+z)$	$z = 0.317$
O1	$(0,\frac{1}{2},z) \& (\frac{1}{2},0, \frac{1}{2}-z)$ $(\frac{1}{2},0,z) \& (0,\frac{1}{2},\frac{1}{2}-z)$ $(0,\frac{1}{2},-z) \& (\frac{1}{2},0,-\frac{1}{2}+z)$ $(\frac{1}{2},0,-z) \& (0,\frac{1}{2},-\frac{1}{2}+z)$	$z = 0.094$
O2	$(0,0,z) \& (\frac{1}{2},\frac{1}{2},\frac{1}{2}-z)$ $(0,0,-z) \& (\frac{1}{2},\frac{1}{2},-\frac{1}{2}+z)$	$z = 0.193$
O3	$(0,0,0) \& (\frac{1}{2},\frac{1}{2},\frac{1}{2})$	

- Piirrä yhdisteen alkeiskoppi atomeineen.
- Mikä on yhdisteen kemiallinen kaava? Entä Z (= kaavayksiköiden lukumäärä alkeiskopissa)?
- Esitä raudan sitoutuminen ko. rakenteessa:
paikkasymmetria (kts. liite), koordinaatioluku sekä Fe-O sidospituudet.
- Arvioi ko. rakenteen oikeellisuutta laskemalla sidosvalenssisumma raudalle käyttäen seuraavaa $R_{\text{Fe-O}}^0$ -arvoa: $1,77 \text{ \AA}$.

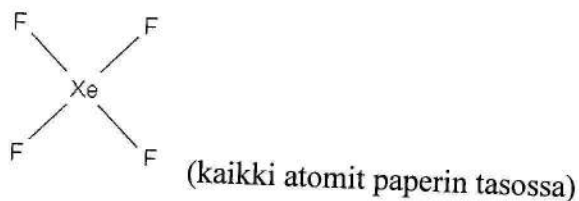
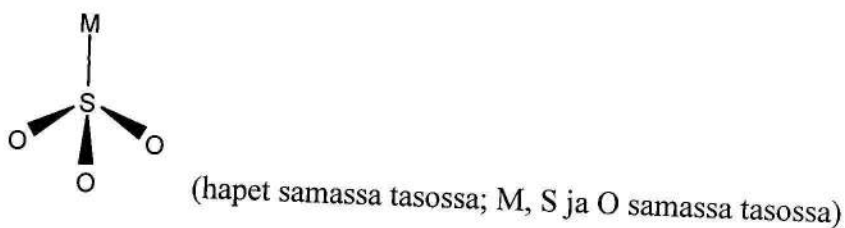
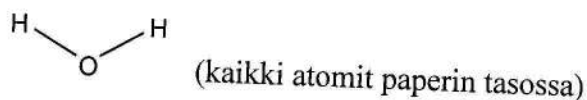
$$s_{ij} = \exp\left(\frac{R_{ij}^0 - d_{ij}}{0.37}\right) \quad V_i = \sum_j s_{ij}$$

2. Tarkoituksesi on syntetisoida perovskiitti-tyyppisen rakenteen omaavaa $\text{SrFeO}_{3-\delta}$ -yhdistettä pulverimuodossa ja tutkia yhdisteen magneettisia ominaisuuksia. Perovskiitti-tyyppisten oksidien magneettiset ominaisuudet riippuvat yleensä oleellisesti siinä olevien siirtymämetallien tarkasta hapetusasteesta (happipitoisuudesta) sekä siirtymämetallin ja hapen välisistä tarkeista sidospituuksista ja -kulmista. Mitä tutkimusmenetelmää/menetelmiä käyttäisit selvittääksesi (lyhyt perustelu mukaan jokaiseen vastaukseen):
- Onko synteesisi tuottanut haluamaasi yhdistettä?
  - Onko synteesituotteesi faasipuhdasta?
  - Minkä kokoisista partikkeleista tuotteesi koostuu?
  - Onko tutkittava yhdiste magneettisesti järjestäytynyt?
  - Minkälainen magneettinen rakenne on kyseessä (ferro- vai antiferromagneettinen)?
  - Mikä on yhdisteen tarkka happipitoisuus?
  - Mitkä ovat tarkat Fe-O sidospituudet?
  - Ovatko kaikki rauta-atomit samalla (seka)hapetusasteella vai onko kyseessä Fe^{II} :n ja Fe^{III} :n seos?
3.
  - Kuinka röntgendiffraktio (XRD) ja neutronidiffraktio (ND) eroavat toisistaan vaadittavan näytemäärän suhteen?
  - Miksi XRD ja ND voivat antaa samalle O-H sidokselle hieman erilaiset sidospituudet? Kumman menetelmän antama O-H sidoksen sidospituus on luotettavampi?
  - Mistä saattaa johtua, jos tutkittavan yhdisteen (jolla ei esiinny polymorfiaa) alhaisessa lämpötilassa mitatussa ND-diagrammissa esiintyy yhteisten piikkien lisäksi myös joitakin lisäpiikkejä verrattuna saman näytteen huoneenlämpötilassa mitattuun ND-diagrammiin? Voidaanko sama ilmiö havaita XRD:n avulla?
  - Mitä tarkoitetaan rakenteen Rietveld-hienonnuksella?
  - Missä järjestyksessä kuutiollisen rakenteen Millerin-indeksejä (100), (200), (220), (111) ja (222) vastaavat diffraktiohuiput esiintyvät XRD-diagrammissa? Lyhyt perustelu!

4. Selitä miten:

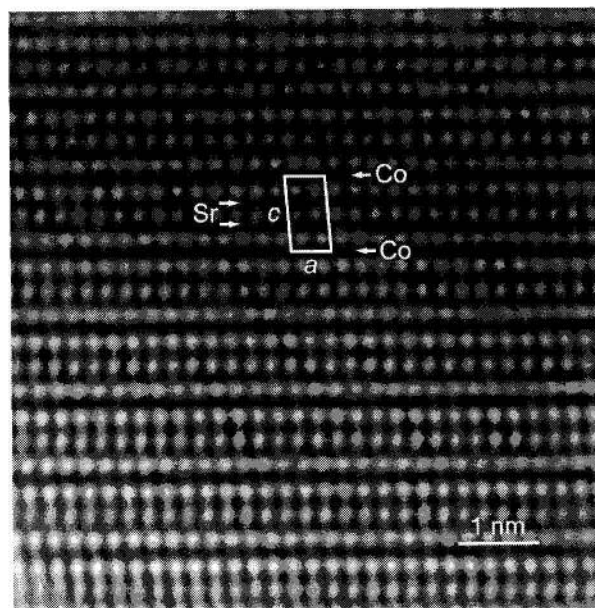
- a. Rekyylitön emissio liittyy Mössbauer-spektroskopiaan
- b. Doppler-ilmiö liittyy Mössbauer-spektroskopiaan
- c. Synkrotronisäteily liittyy EXAFS-spektroskopiaan
- d. Stokes ja anti-Stokes viivat liittyvät Raman-spektroskopiaan
- e. LaB_6 liittyy elektronimikroskopiaan

5. a. Määrää seuraavien molekyylien pisteryhmät:

- b. Selvitä lyhyesti miten IR- ja Raman spektrit muodostuvat.
- c. Mitkä pisteryhmän T_d redusoitumattomista esityksistä (kts. liite) liittyvät IR- ja mitkä Raman-aktiivisiin värähtelyihin?
- d. Onko vesimolekyyli Raman aktiivinen? Miksi?

6. a. Piirrä tyypillinen kiinteän aineen (i) EXAFS-absorptiospektri, (ii) k-avaruuteen muunnettu absorptiospektri sekä (iii) Fourier-muunnoksella saatu ”*radial-distribution*” käyrä.
- b. Hahmottele LaFeO_3 -perovskiitin La:n EXAFS datasta saatava *radial-distribution* käyrä (LaFeO_3 :n kuutiollisen alkeiskopin akselin pituus on $3.9 \text{ \AA}$).
- c. Miltä saman yhdisteen ^{57}Fe Mössbauer spektri näyttäisi? Perustele vastauksesi!
7. a. Selitä lyhyesti SEM ja TEM mikroskooppitekniikoiden periaatteet.
- b. Selitä lyhyesti näytteenkäsittelyn pääpiirteet kummankin menetelmän osalta.
- c. Kuvaile menetelmien tarjoamia mahdollisuuksia epäorgaanisessa materiaalitutkimuksessa.
- d. Mitä lisätutkimuslaitteita SEM:iin ja TEM:iin tyypillisesti liitetään?
- e. Onko oheinen kuva SEM vai TEM mikroskooppikuva? Lyhyt perustelu!

Eräiden pisteryhmien karakteritauluja.

T (23)	E	$4C_3$	$4C_3^2$	$3C_2$	$\varepsilon = \exp(2\pi i/3)$	
A	1	1	1	1		$x^2 + y^2 + z^2$
E	$\begin{Bmatrix} 1 & \varepsilon & \varepsilon^* & 1 \\ 1 & \varepsilon^* & \varepsilon & 1 \end{Bmatrix}$					$(x^2 - y^2, 2z^2 - x^2 - y^2)$
T	3	0	0	-1	(x, y, z) (R_x, R_y, R_z)	(xy, xz, yz)

T_d ($\bar{4}3m$)	E	$8C_3$	$3C_2$	$6S_4$	$6\sigma_d$	
A_1	1	1	1	1	1	$x^2 + y^2 + z^2$
A_2	1	1	1	-1	-1	
E	2	-1	2	0	0	$(2z^2 - x^2 - y^2, x^2 - y^2)$
T_1	3	0	-1	1	-1	(R_x, R_y, R_z)
T_2	3	0	-1	-1	1	(x, y, z) (xy, xz, yz)

T_h ($m\bar{3}$)	E	$4C_3$	$4C_3^2$	$3C_2$	i	$4S_6$	$4S_6^2$	$3\sigma_d$	$\varepsilon = \exp(2\pi i/3)$
A_g	1	1	1	1	1	1	1	1	$x^2 + y^2 + z^2$
E_g	$\begin{Bmatrix} 1 & \varepsilon & \varepsilon^* & 1 & 1 & \varepsilon & \varepsilon^* & 1 \\ 1 & \varepsilon^* & \varepsilon & 1 & 1 & \varepsilon^* & \varepsilon & 1 \end{Bmatrix}$								$(2z^2 - x^2 - y^2, x^2 - y^2)$
T_g	3	0	0	-1	3	0	0	-1	(R_x, R_y, R_z) (xy, yz, xz)
A_u	1	1	1	1	-1	-1	-1	-1	
E_u	$\begin{Bmatrix} 1 & \varepsilon & \varepsilon^* & 1 & -1 & -\varepsilon & -\varepsilon^* & -1 \\ 1 & \varepsilon^* & \varepsilon & 1 & -1 & -\varepsilon^* & -\varepsilon & -1 \end{Bmatrix}$								
T_u	3	0	0	-1	-3	0	0	1	(x, y, z)

C_{2v} ($2mm$)	E	C_2	$\sigma_v(xz)$	$\sigma'_v(yz)$	
A_1	1	1	1	1	z, x^2, y^2, z^2
A_2	1	1	-1	-1	R_z, xy
B_1	1	-1	1	-1	x, R_y, xz
B_2	1	-1	-1	1	y, R_x, yz

C_{3v} ($3m$)	E	$2C_3$	$3\sigma_v$	
A_1	1	1	1	$z, x^2 + y^2, z^2$
A_2	1	1	-1	R_z
E	2	-1	0	$(x, y)(R_x, R_y) (x^2 - y^2, xy)(xz, yz)$

C_{2h} ($2/m$)	E	C_2	i	σ_h	
A_g	1	1	1	1	R_z, x^2, y^2, z^2, xy
B_g	1	-1	1	-1	R_x, R_y, xz, yz
A_u	1	1	-1	-1	z
B_u	1	-1	-1	1	x, y

C_{6v} (6mm)	E	$2C_6$	$2C_3$	C_2	$3\sigma_v$	$3\sigma_d$		
A_1	1	1	1	1	1	1	z	$x^2 + y^2, z^2$
A_2	1	1	1	1	-1	-1	R_z	
B_1	1	-1	1	-1	1	-1		
B_2	1	-1	1	-1	-1	1		
E_1	2	1	-1	-2	0	0	$(x, y)(R_x, R_y)$	(xz, yz)
E_2	2	-1	-1	-2	0	0		$(x^2 - y^2, xy)$

C_{3v}	E	$2C_3$	$3\sigma_v$			
A_1	1	1	1	1	z	$x^2 + y^2, z^2$
A_2	1	1	1	-1	R_z	
E_1	2	$2 \cos 72^\circ$	$2 \cos 144^\circ$	0	$(x, y)(R_x, R_y)$	(xz, yz)
E_2	2	$2 \cos 144^\circ$	$2 \cos 72^\circ$	0		$(x^2 - y^2, xy)$

C_{4v} (4mm)	E	$2C_4$	C_2	$2\sigma_v$	$2\sigma_d$		
A_1	1	1	1	1	1	z	$x^2 + y^2, z^2$
A_2	1	1	1	-1	-1	R_z	
B_1	1	-1	1	1	-1		$x^2 - y^2$
B_2	1	-1	1	-1	1		xy
E	2	0	-2	0	0	$(x, y)(R_x, R_y)$	(xz, yz)

